

Arviointikertomus 2017

Tarkastuslautakunta

18.5.2018

Sisällysluettelo

Arviointikertomus tiivistetysti	3
Puheenjohtajan terveiset	4
1. Tarkastuslautakunnan tehtävä, kokoonpano ja työskentely	5
2. Edellisten vuosien arviointikertomusten johdosta tehtyjen toimenpiteiden arviointi	6
3. Taloudellisten tavoitteiden toteutuminen	8
4. Henkilöstö	10
5. Konserniohjeistus ja konsernille asetettujen tavoitteiden toteutuminen	11
6. Toiminnallisten tavoitteiden toteutuminen	15
6.1. Kunnanhallitus	15
6.2. Hyvinvoinnin ja palveluiden lautakunta	16
6.2.1. Varhaiskasvatuspalvelut	16
6.2.2. Perusopetus	16
6.2.3. Muuramen lukio	17
6.2.4. Liikkuva Muurame	17
6.2.5. Nuorisopalvelut	17
6.3. Elinvoiman ja kestäväen kasvun lautakunta	18
6.3.1. Hallinto	18
6.3.2. Infra ja mittaus, luvat ja valvonta, maankäyttö ja elinkeinot, jätehuolto sekä muu toiminta	18
6.4. Muuramen hyvinvointi -liikelaitos	18
6.5. Eriytetty vesihuolto	19
7. Sisäinen valvonta ja riskienhallinta	19
8. Kuntastrategia ja sen toimeenpanon seuranta	20
9. Kokonaistalouden arviointi	21
10. Tarkastuslautakunnan esitys kunnanvaltuustolle	29

Arviointikertomus tiivistetysti

Edellisten vuosien tapaan tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan kunnanvaltuuston tulisi päättää sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan perusteista kuntalain edellyttämässä laajuudessa. Asian valmistelu tulisi käynnistää mahdollisimman pian.

Neljä isoa asiaa, johon tarkastuslautakunta edellyttää kunnanhallituksen vastinetta:

- 1) Millä keinoin Muuramen kunnassa voidaan lisätä strategian mukaista toimintaa toimialoilla, joka edistää pitkällä aikavälillä kuntalaisten hyvinvointia ja menestymistä?
- 2) Kuntalaisten asiakaskyselyissä saadaan selville näkemyksiä kunnasta ja kunnan palveluista. Miten Muuramen kunta voisi lisätä kuntalaisten osallisuutta ja osallistumismahdollisuuksia asiakas- ja kuntalaiskyselyihin?
- 3) Erikoissairaanhoidon kustannusten jatkuva ylittyminen suhteessa vuosittaiseen talousarvioon
- 4) Millä toimenpiteillä varmistetaan se, että konserniyhtiöiden tavoitteiden asetanta talousarviossa ja tavoitteiden toteutumisen esittäminen tilinpäätöksessä on konserniohjeen mukaista ja sen lisäksi johdonmukaista, loogista, täydellistä ja laadukasta?

**MUURAMEN KUNTA
TARKASTUSLAUTAKUNTA
1.6.2017–31.5.2021**

Puheenjohtajan terveiset

Muuramen uusi tarkastuslautakunta on aloittanut työskentelyn. Tarkastuslautakunnan tehtävänä on arvioida, miten valtuuston tilikaudelle asettamat toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteet on kunnassa ja kuntakonsernissa toteutuneet. Tarkastuslautakunnan tehtävänä on lisäksi kiinnittää huomiota toiminnan, toimintatapojen sekä palvelujen järjestämisen tarkoituksenmukaisuuteen, myös toiminnan ja sen vaikuttavuudesta arviointi suhteessa kustannuksiin.

Muuramen kunnan uusi kuntastrategia Mahdollisuuksien Muurame - elinvoiman edelläkävijä hyväksyttiin syksyllä 2016 ja se on voimassa 2016-2021. Tilikauden toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteet eivät vielä olleet kovin kattavasti kuntastrategiasta johdettuja. Tavoitteiden asettamisessa ja mitattavuudessa on vielä kehittämiseen varaa.

Muuramen Hyvinvointi -liikelaitos aloitti kustannustehokkaasti toimintansa 2017 ja hoitopääsyajat lyhenivät ja asiakastyytyväisyys parani. Muuramen hyvinvointi suoriutui toiminnan siirtämisestä Jytestä omaksi toiminnaksi varsin ripeästi ja kustannustehokkaasti.

Uusi kuntalaki painottaa tuloksellisuuden arvioinnin näkökulmaa. Tarkastuslautakunta on poliittisen ohjauksen ja tuloksellisuuden arvioija, kun taas tilintarkastus kohdistuu toiminnan laillisuuteen ja tilinpäätösinformaation oikeellisuuteen. Tarkastuslautakunta on pyrkinyt arvioimaan toimintaa objektiivisesti ja luotettavasti. Arvioinnin tulisi tukea toiminnan kehittämistä. Arviointikertomuksen vaikuttavuudesta kannalta olennaisinta on, ottaako valtuusto arviointikertomuksessa mainitut havainnot, puutteet ja kehittämissuhteet toiminnan suunnittelussa huomioon riittävän nopeasti ja kattavasti.

Kiitän valtuutettuja ja viranhaltijoita hyvästä yhteistyöstä tarkastuslautakunnan kanssa tehdystä työstä. Kiitos kuuluu myös uusille tarkastuslautakunnan jäsenille, jotka ovat innolla tarttuneet uuteen haastavaan tehtävään. Kiitos myös tilintarkastajille sujuvasta yhteistyöstä.

Marianne Lukkarila
tarkastuslautakunnan puheenjohtaja

Muuramessa 18.5.2018

ARVIOINTIKERTOMUS VUODELTA 2017

1. Tarkastuslautakunnan tehtävä, kokoonpano ja työskentely

Kunnanvaltuuston valitseman tarkastuslautakunnan tehtävänä on kuntalain 121 §:n mukaan mm. valmistella valtuuston päätettävät hallinnon ja talouden tarkastusta koskevat asiat sekä arvioida, ovatko valtuuston asettamat toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteet kunnassa ja kuntakonsernissa toteutuneet ja onko toiminta järjestetty tuloksellisella ja tarkoituksenmukaisella tavalla.

Tarkastuslautakuntaan ovat kuuluneet seuraavat kunnanvaltuuston valitsemat jäsenet ja varajäsenet:

jäsen	varajäsen
Marianne Lukkarila	Rose Virmanen
Jesse Jääskeläinen	Matti Väänänen
Anssi Lilja	Kaarina Ilomäki
Karita Salopino	Luka Lindqvist
Pentti Haukimäki	Niko Oksa

Puheenjohtajana on toiminut Marianne Lukkarila ja varapuheenjohtajana Jesse Jääskeläinen.

Kuntalain mukaisesta tilintarkastuksesta on huolehtinut BDO Audiator Oy. Vastuunalaisena tilintarkastajana on toiminut arviointivuonna 2017 JHTT-tilintarkastaja Jorma Kesä.

Arviointia varten lautakunta on hyväksynyt toimikaudekseen arviointisuunnitelman vuosittaisine painopistealueineen ja tarkemman työohjelman kutakin vuotta varten. Lautakunta on pitänyt 10 tilivuoteen kohdistunutta kokousta.

Tarkastuslautakunnan kokouksissa on kuultu eri hallintokuntien viranhaltijoita ja henkilöstöä toiminnan organisoinnista, tavoitteiden asettelusta ja niiden toteutumisesta sekä sisäisen valvonnan järjestelyistä. Vuoden 2017 ja alkuvuoden 2018 kokouksissa on ollut kuultavina kunnanjohtaja, hallintojohtaja, talous- ja henkilöstöjohtaja, kehittämisjohtaja, ylilääkäri sekä kiinteistöpäällikkö.

Tarkasteluvuoteen 2017 liittyen tehtiin tutustumiskäynnit Mäkelänmäen ja Nisulanmäen kouluihin sekä Muuramen lukioon. Tutustumiskäyntien yhteydessä kuultiin koulujen rehtoreita ja henkilökuntaa sekä koulujen oppilaita.

Muutoin arvioinnin pohjana ovat olleet jäsenten vuoden aikana tekemät käytännön havainnot eri lautakuntien alaisesta toiminnasta ja taloudesta. Arviointikertomuksen laatimista varten lautakunta on tutustunut vuoden 2017 talousarvioon, kunnanhallituksen allekirjoittamaan tilinpäätökseen ja toimintakertomukseen sekä henkilöstökertomukseen. Lisäksi lautakunta on saanut tilintarkastajan selonteon suorittamistaan tarkastuksista sekä käsitellyt tilintarkastuskertomuksen.

Tarkastuslautakunnan jäsen Karita Salopino ei ole esteellisenä osallistunut elinvoiman ja kestävän kasvun lautakunnan toiminnan arviointiin.

2. Edellisten vuosien arviointikertomusten johdosta tehtyjen toimenpiteiden arviointi

Vuoden 2016 arviointikertomus

Kunnanvaltuusto on kokouksessaan 11.12.2017/103 § käsitellyt kunnanhallituksen 4.12.2017/242 § antamat selvitykset liittyen vuoden 2016 arviointikertomuksen havaintoihin.

Tarkastuslautakunta pyysi arviointikertomuksessa vuodelta 2016 selvitystä

- 1) Miten kunnan henkilöstöpolitiikassa otetaan konkreettisemmin huomioon seuraavat seikat:
 - A) Eläköityminen
 - B) Työtyytyväisyyskyselyt ja –hyvinvointi
 - C) Sairauspoissaolot
 - D) Henkilöriskit tehtävien hoidossa

- 2) Miten selkeytetään tilinpäätöksessä esitettävää toimintakertomusta niin, että siitä käyvät selville merkittävien taloudellisten poikkeamien syyt.

Selvitykset tuli käsitellä valtuuston kokouksessa syyskaudella 2017.

Selvitykset kohtiin 1A-1D:

Selvitys/1A: Eläköityminen on seuraavan kymmenen vuoden aikana erittäin voimakasta, kun yli kolmasosa vakituisesta henkilöstöstä saavuttaa eläkeiän. Eläköitymisen vaikutuksen rajuutta voidaan pehmentää työurien pidentämisellä ja osa-aikaeläkeratkaisuilla. Näissä ratkaisuissa tuetaan työntekijöitä työntekijöiden oman halun mukaisesti ja kannustetaan työurien pidentämiseen. Samanaikaisesti esimiehiä tullaan kouluttamaan rekrytointeja varten. Jotta rekrytointi ylipäänsä onnistuu, tulee Muuramen kunnan säilyttää erinomainen maine niin asuinkuntana kuin työnantajana. Kuntatyönantajan julkisuuskuva ei työmarkkinoilla ole ollut houkutteleva, mutta Muuramen kunnan rekrytoinneissa on hakijoita työpaikkoja kohden ollut myös nousukaudella hyvä.

Selvitys/1B: Työtyytyväisyyskyselyjä on jo suoritettu 2017 suunnattuna kohdennetulle henkilöstöryhmälle. Mittavista muutaman vuoden välein toteutettavista työilmapiiri/-tyytyväisyyskyselyistä tultaneen luopumaan. Tarkoituksena on toteuttaa yksinkertaisempia kyselyitä huomattavasti tiheämmin. Näillä kyselyillä voidaan seurata työtyytyväisyyttä ja sen muutoksia sekä reagoida tarvittaessa tuloksiin nopeammin. Vuoden 2018 aikana jokainen työntekijä saa muurame.fi sähköpostiosoitteen ja kyselyt pystytään toteuttamaan sähköisesti. Työhyvinvointi on aina työnantajan tavoitteena, koska sillä saavutetaan myös hyviä tuloksia. Suurta osaa tässä näyttelevät selvät johtosuhteet ja tehtävänkuvat. Osana uutta HR –järjestelmää otetaan syksyllä 2018 käyttöön järjestelmän tehtävänkuvat- ja kehityskeskusteluosio. Kaikkien työntekijöiden tehtävänkuvat käydään läpi ja tallennetaan sähköiseen järjestelmään.

Selvitys/1C: Sairauspoissaolojen seuranta esimiestasolla saadaan uuden HR-järjestelmän avulla aivan uudelle tasolle. Järjestelmästä esimiehet voivat milloin tahansa hakea raportteja poissaolotilanteesta ja sen kehittymisestä. Järjestelmä sisältää myös automaattiset ilmoitukset esimiehille, kun varhaisen puuttumisen mallin mukaiset poissaolot täyttyvät. Uusi järjestelmä vahvistaa käytössä olevan varhaisen puuttumisen mallia entisestään. Sairauspoissaolot eivät näyttele suurta roolia tällä hetkellä Muuramen kunnassa. Ensimmäisen kymmenen kuukauden aikana sairauspoissaolot ovat vähentyneet työterveyden tilastoissa merkittävästi. Vaikka vakituisen henkilökunnan määrä on kasvanut neljänneksellä, on poissaolopäivien kokonaismäärä vähentynyt viime vuoteen verrattuna. Yli 60 % henkilökunnasta ei ole lainkaan sairauspoissaoloja ja lyhytaikaisten poissaolojen määrä on vähäinen. Huomioitavaa on, että kunnan henkilöstömäärällä muutama pitkäaikainen poissaolo ja muuttaa tilastoitavaa tulosta merkittävästi. Ennen kuin aloitetaan kohdistamaan toimenpiteitä tai muuttamaan toimintamalleja, onkin aina selvitettävä poissaolojen rakennetta, jotta osataan puuttua tarvittaessa oikeisiin asioihin. Lyhytaikaisten poissaolojen vähäinen määrä kertoo siitä, että työstä pois jäämisen kynnyks on Muuramen kunnassa korkea. Lyhyiden poissaolojen määrällä on vahva riippuvuus työilmapiiriin. Kun työssä viihdytään, sinne halutaan joka päivä myös tulla ja kotiin jäämisen kynnyks nousee terveellä tavalla.

Kunnan työntekijöiden keski-ikä on noussut ja suurin ikäluokka on 55-59 vuotiaiden ryhmä. Henkilöstöstä liki 70 % on yli 45 vuotiaita. Ikärakenteestakin johtuen suurin syy sairauspoissaoloihin ovat tuki- ja liikuntaelin sairauksista johtuvat poissaolot. Muuramen kunnan työterveydessä tulee käyttöön 2018 työfysioterapeutin suoravastaanotto, jolla voidaan ohjata osa henkilöistä jo suoraan työfysioterapeutille

Työntekijöitä kannustetaan liikkumaan ja kunta tarjoaa henkilökunnalleen hyvät liikuntaedut osana liikuntapalveluitaan. Hallintokunnat kustantavat henkilökuntansa uimahallikäynnit ja liikuntatilojen vuokrat. Tämän lisäksi on mahdollista osallistua hallintokuntien kustantamaan ryhmäliikuntaan (jumpparyhmät, ohjatut kuntosalivuorot).

Selvitys/1D: Henkilöriskit tehtävien hoidossa ovat organisaation pienen koon vuoksi aina olemassa. Vaaralliset työyhdistelmät on silti pystytty eliminoimaan ja esteellisyydet asioiden hoidossa on huomioitu Muuramen kunnassa erityisellä varovaisuudella. Tehtävien jakamisella aina muutaman työntekijän kesken säilytetään osaaminen ja toimintakyky yksittäisen henkilön pitkäaikaisenkin poissaolon ajan. Usean samaa toimintoa tai tehtävää tekevän avainhenkilön pitkäaikaiset poissaolot voivat vaarantaa toimintaprosesseja, mutta näidenkin osalta ollaan tunnistettu avaintehtäviä ja palveluita. Näissä avaintehtävissä ja -prosesseissa muutkin varahenkilöt voivat tehtäviä hoitaa ja näin palvelut pysyvät toiminnassa, eivät välttämättä täysinmittaisesti, mutta ainakaan toimintaan vaikuttavia merkittäviä katkoksia ei palveluihin tule.

Kunnan henkilöstöstrategiaa aletaan laatimaan 2018 keväällä, yhteistyökumppani tämän laatimiseksi on valittu syksyn 2017 aikana. Tavoitteena on luoda nimenomaan Muuramen kunnan oma ja tarkoituksenmukainen henkilöstöstrategia, joka noudattelee kunnan strategiaprosessissa asetettuja tavoitteita.

Tarkastuslautakunnan kommentti:

Sairauspoissaolot, ovat edelleen hankalasti luettavissa/laskettavissa. Käytössä pitäisi olla sellainen malli, mikä ottaisi huomioon kaikki eri työsuhdemuodot, esim. miten sijaisten sairauslomat huomioidaan, kun niitä ei taulukoissa ole huomioitu omana ryhmänä. Tarkastuslautakunta edellyttää, että uutta laskentatapaa käytetään tulevina vuosina ja on vertailukelpoinen muiden kuntien vastaavien tietojen kanssa.

Selvitys kohtaan 2:

Selvitys/2: Jo 2018 talousarvioprosessissa saavutettiin huomattavasti aiempaa selkeämpi ja mitattavampi talousarvio tavoitteineen. Kun tavoitteet ovat selkeitä, niin niiden takana olevat taloudelliset poikkeamatkin on helpompi poimia ja selittää. Valitettavasti tätä 2018 talousarvion kehitystä ei päästä vielä toteuttamaan tilinpäätöksessä vuodelta 2017. Tässä tilinpäätöksessä kuitenkin voidaan merkittävimmät poikkeamat esittää kootusti ja lisätä jo tilinpäätöksen alkuosaan luku merkittävimmät taloudelliset poikkeamat. Tässä selvitettäisiin poikkeamien suuruus sekä merkittävyys ja selittää niiden taustat tai synty toimintaan/palveluihin peilaten.

Tarkastuslautakunnan kommentti:

Suurin osa tavoitteista on kirjattu niin epämääräisesti, ettei niiden toteutumista ole voitu kunnolla arvioida.

3. Taloudellisten tavoitteiden toteutuminen

Kunnan ja kuntakonsernin taloudellisen aseman muutoksia ja kertomusvuoden talouden tulosta kuvaavat seuraavat tunnusluvut:

	TP2013	TP2014	TP2015	TP2016	TP2017
Toimintakulujen muutos %	-2,2	0,5	3,2	2,1	1,0
Yuosikate M€	5,333	4,741	3,200	3,916	5,249
Yuosikate % poistoista	167,7	152,8	93,3	108,1	142,8
Yerotulot M€	36,320	36,641	36,837	37,688	38,655
Eläikauden tulos M€	2,150	1,639	-0,226	0,292	1,573
Kertynyt ylijäämä/alijäämä M€	6,861	8,500	8,274	8,566	9,039
Omavaraisuusaste %	51,6	49,2	46,1	47,2	48,1
Itinat €/asukas	1 791	2 097	2 425	2 157	2 166
Suhteellinen velkaantuneisuus %	45,5	53,5	60,5	56,4	56,7
Konsernin omavaraisuus %	27,6	27,7	26,9	27,8	28,8
Konsernilainat €/asukas	4 891	5 246	5 202	4 975	4 933
Asukasmäärä	9 579	9 700	9 782	9 945	10 095

S

Selityksiä ylläoleviin tunnuslukuihin:

Vuosikate osoittaa tulo-rahoituksen, joka jää käytettäväksi investointeihin, sijoituksiin ja lainan lyhennyksiin. Perusoletus on, että mikäli vuosikate on siitä vähennettävien käyttöomaisuuden poistojen suuruinen, kunnan tulo-rahoitus on riittävä.

Omavaraisuusaste mittaa kuntien vakavaraisuusastetta, alijäämän sietokykyä ja kykyä selviytyä sitoumuksista pitkällä aikavälillä. Omavaraisuuden hyvänä tavoitetasona voidaan pitää kuntatalouden keskimääräistä 70 %:n omavaraisuutta. 50 %:n tai sitä pienempi omavaraisuusaste merkitsee kuntataloudesta merkittävää velkarasitetta.

Suhteellinen velkaantuneisuus -tunnusluku kertoo, kuinka paljon kunnan käyttötuloista tarvittaisiin vieraan pääoman takaisinmaksuun. Käyttötulot muodostuvat tilikauden toimintatuotoista, verotuloista ja käyttötalouden valtionosuuksista. Mitä pienempi velkaantuneisuuden tunnusluvun arvo on, sitä paremmat mahdollisuudet kunnalla on selviytyä velan takaisinmaksusta tulo-rahoituksella. Suhteellinen velkaantuneisuus on koko kuntasektorilla keskimäärin noin 30 %.

Talouden toteumista suhteessa talousarviossa asetettuihin tavoitteisiin on esitetty seuraavassa taulukossa:

Tuloslaskelma	TA2017	TAM2017 ¹	Toteutus	Poikkeama
Toimintakate, M€	-43,76	-43,81	-43,43	0,37
Verotulot, M€	36,83	37,91	38,65	0,74
Valtionosuudet, M€	9,69	9,69	9,97	0,28
Vuosikate, M€	2,82	3,85	5,25	1,40
Tilikauden tulos, M€	-0,96	0,07	1,57	1,50
Tilikauden yli-/alijäämä, M€	-0,96	0,07	0,47	0,40

Talous toteutui kokonaisuutena valtuuston hyväksymää muutettua talousarviota paremmin. Toimintakate alitti muutetussa talousarviossa arvioidun määrän 0,37 milj. eurolla. Verotulot toteutuivat muutettua talousarviota 0,74 milj. euroa suurempina valtionosuudet 0,28 milj. euroa suurempina.

Vuosikate oli muutetussa talousarviossa 3,85 milj. euroa ylijäämäinen ja se toteutui 5,25 milj. euron suuruisena. Vuosikatteella pystyttiin kattamaan poistot (3,68 milj. euroa) ja tilikauden tulos oli ylijäämäinen 1,57 milj. euroa.

Vapaaehtoisiin varauksiin kirjattiin 1,10 milj. euron investointivaraus palveluverkkoselvityksen havaintojen perusteella tehtäviä tulevia talonrakennusinvestointeja varten, minkä seurauksena tilikauden ylijäämäksi muodostus 0,47 milj. euroa.

¹ TAM=muutettu talousarvio

4. Henkilöstö

Yleisohje² kunnan ja kuntayhtymän tilinpäätöksen ja toimintakertomuksen laatimisesta ohjeistaa, että mitä toimintakertomuksessa tulee olla henkilöstöön liittyen seuraavasti:

3.2.5 Kunnan henkilöstö

Toimintakertomuksessa esitetään henkilöstömäärä, sen kokonaisuutos tilinpäätös-
vuonna, palkkojen ja palkkioiden kokonaissumma tilikaudella sekä mahdolliset olen-
naiset muutokset henkilöstöä koskevissa tunnusluvuissa. Merkittävät muutokset esi-
merkiksi sairauspoissaoloissa tai työilmapiirissä on syytä esittää toimintakertomukses-
sa, koska niiden kehityksellä saattaa olla vaikutuksia kunnan toimintaan ja talouteen.
Palkkojen ja palkkioiden kokonaissumma tilikaudella ilmoitetaan suoriteperusteisesti.
Tehtäväaluekohtainen henkilöstömääräselvitys annetaan liitetiedoissa (ks. Yleisohje
kunnan ja kuntayhtymän liitetiedoista). Toimintakertomuksessa esitettävät henkilöstöä
koskevat tunnusluvut on suositeltavaa esittää päättäneeltä ja sitä edeltäneeltä tai kah-
delta edeltäneeltä tilikaudelta. Jos kunnassa on laadittu henkilöstötilinpäätös tai henki-
löstökertomus, on siitä syytä mainita⁸. Erillisessä henkilöstötilinpäätöksessä ilmoitet-
tujen henkilöstöä koskevien tunnuslukujen ja muiden tietojen tulee olla yhtäpitäviä
kaikkien niihin liittyvien toimintakertomuksessa ja tilinpäätöksessä esitettyjen tietojen
kanssa.

Ohjeen mukaan toimintakertomuksessa tulisi olla mm. henkilöstömäärä, sen kokonaisuutos tilinpäätös-
vuonna, palkkojen ja palkkioiden kokonaissumma tilikaudella sekä mahdolliset olennaiset muutokset henkilöstöä koskevissa
tunnusluvuissa.

Vuoden 2017 tilinpäätöksen toimintakertomuksessa on osio *Henkilöstö*. Siinä on tuotu esiin mm. Muuramen kunnan henkilöstömäärä kymmenen vuoden ajanjaksolta ja tehtäväaluekohtainen henkilöstömääräselvitys. Henkilöstöön liittyen ei ole laadittu erillistä liitetietoa. Toimintakertomuksessa ei tuoda esiin palkkojen ja palkkioiden kokonaissummaa tilikaudelta.

Kunnan henkilöstökertomukseen on koottu henkilöstöön liittyviä tietoja vuodel-
ta 2017. Kertomus on monipuolinen ja se antaa tietoa henkilöstön määrästä ja rakenteesta, henkilöstön vaihtuvuudesta, palkkauksesta ja henkilöstökulura-
kenteesta, osaamisesta ja sen kehittämisestä, työsuojelutoiminnasta, tervey-
dellisestä toimintakyvystä ja työhyvinvoinnista, henkilöstövoimavarojen seu-
rannasta ja arvioinnista, sisäisestä viestinnästä ja yhteistoiminnasta.

Monien laajojen uudistusten takia tilastot/vertailut edellisiin vuosiin ovat on-
gelmallisia myös henkilöstökertomuksen osalta.

Ongelmista esiin nousivat kiire, tiedottaminen, avoimuuteen liittyvät puutteet.

² Helsinki 2017

Henkilöstön vaihtuvuus on kohtuullisen suurta vuodesta toiseen. Jotta Muurame olisi jatkossakin kiinnostava työnantaja, niin henkilöstön vaihtuvuuteen tulisi kiinnittää huomiota, esim. analysoimalla poislähtemisen syitä.

Tarkastuslautakunta kiinnittää huomiota siihen, että henkilöstökertomuksen mukaan sijaisiin liittyvät palkat ovat nousseet huomattavasti euroina, mutta sijaisten määrä ei ole kuitenkaan nähtävissä henkilöstökertomuksesta. Tämä on syytä ottaa tarkempaan seurantaan.

Palkitsemisjärjestelmiin liittyen tarkastuslautakunta edellyttää, että toimenkuvat on saatava kuntoon hallintosäännön 44 §:n mukaisesti tämän vuoden aikana, koska se auttaa sekä työntekijöitä että työnjohtajia ja esimiehiä.

Tarkastuslautakunta kiinnittää huomiota siihen, että kehityskeskusteluiden taso ja aikaväli vaihtelevat eri osastoilla.

Tarkastuslautakunta pitää huolestuttavana suunnitelmaa siitä, että systemaattisista työtyytyväisyyskyselyistä ollaan luopumassa. Koko henkilökunnalle olisi tehtävä työtyytyväisyyskysely viimeistään 2018 vuoden viimeisellä neljänneksellä.

Kunnan palveluksessa olevan henkilöstön määrä oli vuoden 2017 lopussa 524 henkilöä, missä on kasvua edelliseen vuoteen verrattuna 93 henkilöä. Tämä johtuu siitä, että perusterveydenhuollon palvelut palasivat kunnan liikelaitoksen toiminnaksi.

Vakituisten työntekijöiden määrä on vuoden aikana lisääntynyt 77:llä ja määräaikaisten kymmenellä. Henkilöstökustannukset kasvoivat edellisestä vuodesta 20,7 %.

Työterveyshuollon tilaston mukaan sairauspoissaolojen määrä on pudonnut 10,3 % edellisestä vuodesta. Vuonna 2017 poissaoloja oli 7 058 päivää, kun vuonna 2016 niitä oli 7 872 päivää. Poissalolotiedot eivät sisällä liikkeenluovutuksella siirtynyttä henkilöstöä. Huomioitavaa, että Muuramen kunnassa on 60 % henkilöstöstä, joilla ei ole lainkaan poissaoloja. Työterveyshuollon kulut putosivat edelliseen vuoteen verrattuna 13,6 %.

Tarkastuslautakunta esittää, että henkilöstökertomuksessa tuotaisiin esiin laajemmin sairauspoissaolot keston mukaan sekä myös väkivalta-, häirintä- ja uhkatilanteisiin liittyvää tietoa.

5. Konserniohjeistus ja konsernille asetettujen tavoitteiden toteutuminen

Kuntalain mukaan valtuusto päättää (14 §) omistajaohjauksen periaatteista ja konserniohjeesta. Konserniohjeen sisällöstä säädetään kuntalain 47 §:ssä.

Muuramen kunnan konserniohje on hyväksytty valtuustossa 28.8.2017 ja se on astunut voimaan välittömästi. Konserniohjeessa edellytetään, että Muuramen kuntakonsernin sisäinen valvonta ja riskienhallinta järjestetään Muuramen kuntakonsernin sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan ohjeen mukaisesti.

Tarkastuslautakunta kiinnittää tässä ja myöhemmin kertomuksessa huomiota siihen, että kunnan sisäisen valvonnan ohje on vuodelta 2006 ja se tulisi päivittää. Päivityksen yhteydessä tulisi kiinnittää huomiota siihen, että ohjeeseen kirjataan myös riskienhallintaa koskevat vaatimukset.

Konsernin lainakanta sisältää kunnan lainojen lisäksi tytäryhteisöjen sekä kuntayhtymien lainat omistusosuuden mukaan. Konsernin lainakanta kasvoi edellisestä vuodesta ja oli vuoden lopussa 50,0 milj. euroa (2016: 49,0 milj. euroa; 2015: 51,0 milj. euroa). Konsernilainat olivat asukasta kohti 4 933 euroa. Edellisenä vuonna vastaava luku oli 4 975 euroa. Konsernin omavaraisuusaste oli 28,8 % (2016: 27,8 %).

Konsernin lainamäärä kääntyi jälleen kasvuun ja velkaantumisaste on edelleen korkea. Tytäryhteisöjen omistajaohjauksen ja konsernivalvonnan yhteydessä on tärkeää seurata kuntakonsernin talouden ja velkaantumisen kehitystä, jotta tytäryhteisöjen toimintaedellytykset on mahdollista turvata pitkällä aikavälillä.

Vuotta 2017 koskevan tilinpäätösasiakirjan mukaan Muuramen kunnan konserniin kuuluvat konserniyhtiöinä Muuramen Lämpö Oy, Muuramen Vuokra-asunnot Oy, Kiinteistöosakeyhtiö Muuramen Elämänkaari, Kiinteistöosakeyhtiö Hakamuurame, Kiinteistöosakeyhtiö Muuramen Kettula ja Kiinteistöosakeyhtiö Muuramen virastotie.

Tarkastuslautakunta ei voi olla ihmettelemättä konserniyhtiöihin liittyvää sekaavaa ja erittäin puutteellista esitystapaa siitä näkökulmasta, että kuinka niille on asetettu tavoitteita talousarvioissa ja kuinka tavoitteiden toteutumista esitetään tilinpäätöksessä.

Talousarviossa esitetään konsernitavoitteita neljä kappaletta, jotka koskevat osaa konserniyhtiöistä.

Valtuustoon nähden sitovina vaikuttavuustavoitteina esitetään

- Vuokra-asuntojen saatavuuden varmistaminen ja
- Vahingonkorvausten määrän minimointi konserniyhtiöissä.

Valtuustoon nähden sitovina tuottavuustavoitteina esitetään

- Vuokrattavien kohteiden ja asiakkaiden kanssa tehtyjen sopimusten lisääminen ja
- Velkamäärän supistaminen

Sekä vaikuttavuus- että tuottavuustavoitteisiin liittyen esitetään yritykseen nähden sitovat tavoitteet, mittari ja vertailuarvo sekä toimenpiteet. Tämän jälkeen talousarviossa esitetään tunnuslukutaulukko liittyen edellä todettuihin tavoitteisiin. Taulukossa on omat kohdat vuokra-asuntojen täyttöasteelle, sopimusmäärille ja konserniyhtiöiden veloille. Näihin liittyen on ollut tarkoitus täyttää tiedot koskien vuoden 2015 tilinpäätöstä sekä vuosien 2016 ja 2017 talousarviota. Taulukko on tyhjä!

Mutta ei tässä vielä kaikki. Tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan tilinpäätöksessä tulisi esittää talousarviossa asetettujen tavoitteiden toteutumista. Talousarviossa oli siis asetettu vaikuttavuus- ja tuottavuustavoitteita. Niihin liittyen oli kirjattu sarake *Toimenpiteet*, jossa tuotiin esiin menettelytapoja, joilla tavoitteisiin päästään. Tilinpäätöksessä termi *Toimenpiteet* oli korvattu *Toteumalla*, mutta mikä surullisinta menettelytavat esitettiin samoina kuin talousarviossa. Ei siis minkäänlaista lisäarvoa.

Entä sitten tunnuslukutaulukko? Tilinpäätösasiakirjan perusteella ajatuksena on ollut, että siihen täytetään tiedot koskien vuosien 2015, 2016 ja 2017 tilinpäätöksiä. Ensimmäinen havainto on tietenkin se, että miksi ei esitetä tietoja koskien talousarviota vuodelta 2017. Sinänsä asialla ei ole kuitenkaan merkitystä, koska tämäkin taulukko on tyhjä!

Miten on sitten konserniyhtiökohtaiset tavoiteasetannat talousarviossa vuodelle 2017 ja niiden toteutumisen esittäminen tilinpäätösasiakirjassa? Ensinnäkin konserniyhtiöt esitetään asiakirjoissa keskenään eri järjestyksessä. Edetään havaintojen esittämisessä talousarviokirjan mukaisessa järjestyksessä.

Kiinteistö Oy Hakamuuramen osalta talousarviossa on esitetty toiminnallisia ja taloudellisia tavoitteita. Osa tavoitteista ei ole mitattavissa ("Hyvä talous ja kilpailukykyiset vuokrat" sekä "Kiinteistöjen ja asuntojen hyvä kunto") tai ainakaan niille ei ole esitetty mittareita. Tilinpäätösasiakirjaan kirjatun mukaan edellä todetut toteutuivat tavoitteen mukaan.

Vuokrasaataville on asetettu tavoite, joka on ollut sidottuna liikevaihtoon (<1 %). Tilinpäätöksen mukaan tavoite ei toteutunut (1,5 %), mutta selitystä tälle ei ole kirjattu.

Tarkastuslautakunta paheksuu sitä, että talousarviokirjaan merkittyyä talouden tunnuslukutavoitteita muutetaan, kun niitä esitetään tilinpäätöksessä. Tällaisia muutettuja tunnuslukuja ovat esim.

- Lainavastuut €/as.m² (15,8=>15,7; TP2017 15,7) ja
- Keskivuokra (8,29=>8,25; TP2017 8,25).

Muuramen Vuokra-asunnot Oy:n osalta ei ole talousarviokirjasta todennettavissa lainkaan omia toiminnallisia ja taloudellisia tavoitteita eikä talouden ja toiminnan tunnuslukuja. Tilinpäätösasiakirjassa esitetään kuitenkin yhtiön osalta tavoitteiden toteutumista myös koskien toiminnallisia ja taloudellisia tavoitteita. Tavoitteet ovat samat kuin Kiinteistö Oy Hakamuuramessa, toki tavoiteprosentit eivät ole yhteneväiset. Kaikkien tavoitteiden osalta ei tuoda esiin, että miten ne toteutuivat (esim. hyvä talous ja kilpailukykyiset vuokrat, kiinteistöjen hyvä kunto ja vuokrasaatavat/liikevaihto).

Muuramen Lämpö Oy:n osalta talousarviokirjassa 2017 esitetään talousarvioperusteet 2017. Selkeitä toiminnallisia tavoitteita ei ole esitetty ja talouden tavoitteet esitetään tuloslaskelmamuodossa. Tilinpäätösasiakirjassa esitetään kuitenkin yhtiön osalta tavoitteiden toteutumista myös koskien vaikuttavuus- ja tuotantotavoitteita sekä talouden ja toiminnan tunnuslukuja.

Vaikuttavuus- ja tuotantotavoitteiden osalta ei ole kirjattu lainkaan tavoitteen toteutumista tai se on kuvattu puutteellisesti.

Talousarviokirjassa oli liikevaihdolle esitetty tavoitteeksi 2 109 500 euroa, mutta tilinpäätösasiakirjan mukaan tavoite liikevaihdolle on ollut 2 141 000 euroa. Mihin tässä nyt voi luottaa?

Myös Kiinteistö Oy Muuramen Elämänkaaren talousarviokirjassa 2017 esitetään talousarvioperusteet 2017. Selkeitä toiminnallisia tavoitteita ei ole esitetty ja talouden tavoitteet esitetään tuloslaskelmamuodossa. Tilinpäätösasiakirjassa esitetään yhtiön osalta tavoitteiden toteutumista koskien yhtä tuotantotavoitetta (kustannukset (hoito ja rahoitus)) sekä talouden ja toiminnan tunnuslukuja. Tuon yhden tuotantotavoitteen osalta ei ole ehditty kirjaamaan, että miten se toteutui.

Kiinteistö Oy Muuramen Kettula noudattaa tuttua kaavaa eli talousarviokirjassa 2017 esitetään talousarvioperusteet 2017. Selkeitä toiminnallisia tavoitteita ei ole esitetty ja talouden tavoitteet esitetään tuloslaskelmamuodossa. Tilinpäätösasiakirjassa esitetään yhtiön osalta tavoitteiden toteutumista koskien kahta tuotantotavoitetta (kustannukset (hoito ja rahoitus) sekä avustukset omistajalta) sekä talouden ja toiminnan tunnuslukuja. Noiden kahden tuotantotavoitteen osalta ei ole ehditty kirjaamaan, että miten ne toteutuivat.

Kiinteistö Oy Muuramen virastotien osalta tilinpäätös ei ollut valmistunut, minkä seurauksena sitä ei esitetty kunnan tilinpäätösasiakirjassa.

Muuramen kunnan konserniohjeen mukaan valtuusto asettaa talousarviossa tytäryhteisölle toiminnan ja talouden tavoitteita, jotka on johdettu kuntastrategiasta, kunnan omistajapolitiikasta sekä yhteisön liiketoiminnasta. Konsernijohto neuvottelee tytäryhteisön kanssa asetettavista tavoitteista ennen niiden lopullista hyväksymistä. Yhteistyön tuloksena asetetuilla tavoitteilla pyritään varmistamaan, että tytäryhteisöjen toiminta on konsernin kokonaisedun mukaista. Tytäryhteisön taloussuunnitelmien tulee perustua valtuuston niille asetamiin tavoitteisiin. Tytäryhteisön hallitus vastaa asianmukaisen taloudenhoidon järjestämisestä. Konsernijohto tukee asetettujen tavoitteiden saavuttamista.

Tarkastuslautakunta edellyttää toimenpiteitä, joilla varmistetaan se, että konserniyhtiöiden tavoitteiden asetanta talousarviossa ja tavoitteiden toteutumisen esittäminen tilinpäätöksessä on konserniohjeen mukaista ja sen lisäksi johdonmukaista, loogista, täydellistä ja laadukasta.

Tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan tytäryhtiöiden liiallinen velka on uhka/riski koko kunnalle. Tulisi tehdä kokonaisvaltainen selvitys korjattavista kiinteistöistä kustannusarvioineen ja aikatauluineen. Tähän liittyen tulisi tehdä listaus kaikista kiinteistöistä, arvioida niiden korjaustarve ja mahdolliseen korjaamiseen liittyvät kustannukset euroina sekä luettelo niistä kiinteistöistä, joita ei kannata korjata (esim. Aittosaaren kiinteistö). Muutos edellisiin valtuustokausiin on merkittävä, minkä takia vertailu edellisiin vuosiin ei ole järkevää. Näin ollen käsitellään vain tiedon kulun ja avoimuuden ongelmia.

6. Toiminnallisten tavoitteiden toteutuminen

Vuoden 2017 tietojen vertaileminen edelliseen vuoteen verrattuna on haasteellista sikäli, että Muuramen kunnassa toteutettiin organisaatiouudistus 1.6.2017 alkaen.

Uudistuksen taustalla oli syksyllä 2016 valmistunut Muuramen kunnan strategia. Uudessa strategiassa painopistealueina ovat *Palvelut ja hyvinvointi* sekä *Elinvoima ja kestävä kasvu*. Uusi päätöksenteko-organisaatio valmisteltiin näiden kahden strategisen painopisteen pohjalta.

Toimintakertomukseen sisältyy paljon tekstiä joka ei kuvaa konkreettisesti saavutettuja tuloksia esim: edelleen kehitetään, lisätään, jatketaan, panostetaan, pyritään jne. Tarkastuslautakunta edellyttää, että toiminnallisten tavoitteiden toteutuminen osoitetaan konkreettisella kuvailulla.

Millä keinoin kunnassa voidaan lisätä kuntastrategian mukaista erilaista toimialoilla, mikä parantaa pitkällä aikavälillä kuntalaisten hyvinvointia ja menestymistä?

6.1. Kunnanhallitus

Tarkastuslautakunta esittää, että voitaisiin ottaa käyttöön valtuuston, hallituksen ja lautakuntien toimintaan jonkinmoinen vuosikello, minkä perusteella sovitaisiin jo etukäteen mitä seuraavissa kokouksissa otetaan käsittelyyn, aihe se ja se jne.

Toimintakertomuksen mukaan toimintaa on hoidettu pääsääntöisesti voimassa olevia lakeja noudattaen. Vuoden 2017 aikana tuomioistuinten käsittelyssä on ollut vain etuostoa koskevia valituksia päätöksistä. Toistaiseksi kaikki nämä valitukset ovat ratkenneet kunnan tekemien ratkaisujen mukaisina.

Oikaisuvaatimukseen ja valitusten määrään liittyen tavoitteena oli, että niitä olisi ollut viisi kappaletta vuodessa, mikä toteutui.

Tarkastuslautakunta edellyttää, että kunnan sähköisiä palveluita kehitetään edelleen kuntalaisten antaman palautteen perusteella ja niiden parempaan toimivuuteen kiinnitetään huomiota.

Tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan toimielinten pöytäkirjojen tarkastaminen tulisi olla mahdollista myös sähköisesti.

Muuramen kunnassa ei ole mahdollista tehdä kuntalaisaloitteita.

Muuramen kunnan hanketoiminnan laajuus on ollut hyvin vaatimaton. Muuramen kunnan olisi tarpeen vahvistaa hankeosaamista ja -ohjaamista sekä sitä kautta ulkopuolelta tulevaa rahoitusta.

Hallintosääntö

Hallintosääntöä on valmisteltu vuoden ajan, hallintosäännöstä päätettiin 15.5.2017 ja se astui voimaan 5.6.2017. Hallintosääntö määrittelee kunnan hallinnon ja toiminnan järjestämisestä sekä päätöksenteko- ja kokousmenettelyistä, ellei laissa ole toisin säädetty.

Hallintosääntöä hyväksyttäessä päätökseen liitettiin ponsi, että hallintosääntö tuodaan valtuustolle täydennysten osalta kuluvaan vuoden aikana. Tavoitteena oli hyväksyä hallintosäännön muutokset siten, että uudistettu hallintosääntö on voimassa 1.1.2018 lukien.

Toimielinten ja viranhaltijoiden päätösvallan tarkennuksista ja täsmennyksistä ei päästy yksimielisyyteen vielä syksyn aikana, jolloin päätöksentekoa pöydätettiin vuoden 2018 puolelle. Samalla toivottiin, että lautakuntien lisäksi valtuustoryhmillä on mahdollisuus kommentoida hallintosääntöluonnosta. Tarkastuslautakunta huomauttaa prosessissa ja valmistelussa oltaisiin voitu olla jo alkuvaiheessa selkeämpiä.

6.2. Hyvinvoinnin ja palveluiden lautakunta

6.2.1. Varhaiskasvatuspalvelut

Muuramen varhaiskasvatuksen menot alittuivat 332 655,58 € ja tuotot ylittyivät 63 397,24 €, vaikka lapsimäärä lisääntyi edelliseen vuoteen verrattuna. Päivähoidon täyttöaste oli 101 %.

Toimintakertomuksessa esitettyjen toteumatietojen perusteella on vaikea arvioida valtuustoon nähden sitovien tavoitteiden toteumaa. Päivähoitossa olleiden lasten määrä on ollut selkeästi suurempi (TP2017: 666) kuin oli arvioitu talousarviossa (TA2017: 570).

6.2.2. Perusopetus

Koulumäen lähiliikuntapaikan neljäs vaihe on saatu päätökseen, joka mahdollistaa lasten monipuolisen liikkumisen koulupäivien aikana paremmin.

Tarkastuslautakunta kiinnitti huomiota tutustumiskäynnin yhteydessä erityisesti huomiota Mäkelänmäen koulun sisäilmaan ja siitä johtuviin sairauspoissaoloihin sekä rakennuksen kuntoon. Mäkelänmäen koulu on kunnan investioitiohjelmassa vasta vuonna 2029.

Hyvinvointikysely toteutettiin perusopetuksen henkilöstölle, tarkastuslautakunnalle jäi huoli siitä, että miten kyselyn tulokset on käsitelty henkilökunnan kanssa ja mihin toimenpiteisiin niiden johdosta on ryhdytty. Tarkastuslautakunnalle tuli vaikutelma, että työilmapiirissä, työpaikkaviihtyvyydessä ja esimiestyöskentelyssä on eroja eri koulujen välillä.

Ryhmäkokotavoite 1-6 -luokilla alle 25 oppilasta toteutui osittain, 7-9 luokilla alle 22 oppilasta perusryhmissä toteutui.

6.2.3. Muuramen lukio

Muuramen lukio on edelleen vetovoimainen ja suosittu lähilukio, uusia ykkösiä aloitti 65 kpl, kokonaisopiskelijamäärä on 210. Muuramen lukion toiminta ja talous toteutuivat hyvin.

Muuramen lukio on ottanut hyviä askelia näyttämällä esimerkkiä kunnan strategian toteuttamisessa. Lukion aktiivinen sosiaalisen median viestintä sekä yhteisöllisyyteen ja osallisuuteen tähtäävä toiminta ylläpitävät houkuttelevuutta.

Henkilöstökyselyn tulokset on asianmukaisesti analysoitu opettajainkokouksessa. Toimenpiteet kohta jäi epäselväksi. Muuramen lukiossa on tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan viety Muuramen kuntastrategian mukaisesti LiikkuvaLukio -idea eteenpäin monilla pienillä teoilla.

Tarkastuslautakunta ilmaisee huolensa resurssien ja tilojen riittävydestä opetuskäyttöön.

6.2.4. Liikkuva Muurame

Tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan Liikkuva Muurame on vakiinnuttanut toimintansa muuramelaisissa kouluissa ja varhaiskasvatuksessa. Kaikilla hallinnonaloilla se ei kuitenkaan ole lyönyt itseään läpi. Liikkuva Muurame toimintaa jatkettiin laajentamalla toimintaa myös lukioon. Tarkastuslautakunta katsoo, että Liikkuva Muurame ei toteudu kuntastrategian mukaisesti kaikkien ikäryhmien kohdalla ja toivoo, että tähän kiinnitettäisiin jatkossa huomiota lisää yli hallintorajojen. Esim. kuntalaiskyselyissä on saatu selville, että kuntalaiset toivoisivat turvallista pyöräilyreittiä Jyväskylän ja Kinkomaan suuntaan.

Uimahallin osalta jäätiin selkeästi kävijämäärätavoitteesta eli tavoitteena oli 48 000 kävijää ja toteutunut oli 34 642 kävijää.

Liikuntatoimen käyttömenojen voimakas kasvu jää vaille selitystä (TP2016 55,81€, TP2017 97,58 €).

Virikekortti otettiin käyttöön yli 65-vuotiaille muuramelaisille, jolla kannustetaan senioreita liikkumaan. Kortin lunasti 151 henkilöä. Tarkastuslautakunnan lunnastamismahdollisuutta olisi voinut markkinoida aktiivisemmin.

Liikuntapaikkojen määrä pysyi lähes samana vuoteen 2016 verrattuna (+2 monitoimikenttää).

6.2.5. Nuorisopalvelut

Tarkastuslautakunta kiinnittää huomiota siihen, että nuorisjärjestöille jaettavan avustusmäärän euromääräistä suuruutta ei ole asetettu tavoitteeksi eikä avustuksen euromäärän toteutumista ole siten todennettavissa.

Nuorisotoiminnan osalta huomio kiinnittyy siihen, että leireille, retkille ja tapahtumiin osallistuneille on asetettu tavoitteeksi 3 000 kävijää, kun toteutunut oli 544 kävijää.

Kesätöihin hakeneiden nuorten määrälle/työllistetyille on asetettu tavoitteeksi 80/80, mutta toteutunut oli 135/88.

6.3. Elinvoiman ja kestävän kasvun lautakunta

6.3.1. Hallinto

Organisaatiouudistus toi mukanaan myös ns. tekniselle puolelle uuden lautakunnan eli hyvinvoinnin ja kestävän kasvun lautakunnan. Toimenkuvien kohdalla tehtiin myös pieniä muutoksia.

Lautakuntauudistus ajettiin kiireellä sisään ja uusien valtuutettujen toimikausi alkoi 1.6.2017. Sisäänajo on sujunut kokonaisuutena melko hyvin, mutta ei kuitenkaan täysin ongelmitta.

Verrattain laajan selvityksen vuoden 2017 osalta on todettava, että tiedottamista ja avoimuutta kaivataan kaikilla tasoilla.

6.3.2. Infra ja mittaus, luvat ja valvonta, maankäyttö ja elinkeinot, jätehuolto sekä muu toiminta

Kaikkiin yllä oleviin liittyen olennaista on tiedottamiseen liittyvät puutteet. Tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan kuntalaisia tulee informoida tehtävistä toimenpiteistä etukäteen ja toimenpiteiden vaikutuksista tehdään jälkiseurannat.

Tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan eri prosesseihin liittyen palaute-menettelyssä tulisi siirtyä digitaaliseen aikaan mahdollisuuksien mukaan.

6.4. Muuramen hyvinvointi -liikelaitos

Tarkastuslautakunta pitää hyvänä sitä, että Muuramen hyvinvointi -liikelaitos seuraa jatkuvasti esim. hoitopääsyttilannetta ja asiakastyytyväisyyttä sekä työntekijöiden työtyytyväisyyttä.

Erikoissairaanhoidon menojen ylitys oli 544 000 €, mitä voi pitää varsin suurena ylityksenä. Lähetteiden määrän lisääntyminen 2,2 % yllättää, koska Muuramen hyvinvointi tarjoaa erikoislääkäripalveluita: diabeteslääkärin, geriatrian erikoislääkäri, kardiologi, ortopedin ja röntgenlääkärin palvelut.

Tarkastuslautakunta ihmettelee, että liikelaitokselle ei asetettu vuodelle 2017 valtuustotasoisia, sitovia tavoitteita.

6.5. Eriytetty vesihuolto

Tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan vesilaitos on taloudellisesti vakaalla pohjalla. Tämän perusteella vesilaitoksen tulee erityisesti varmistua siitä, että vesi- ja viemäriverkosto pidetään toimintavalmiudessa esim. erillisen saneeraussuunnitelman avulla ja huolehtii siitä, että ylimääräistä korjausvelkaa ei pääse kertymään.

7. Sisäinen valvonta ja riskienhallinta

Kuntalain (410/2015) 14 §:n mukaan valtuuston tehtävänä on mm. päättää sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan perusteista. Lisäksi hallintosäännössä tulee antaa tarpeelliset määräykset sisäisestä valvonnasta ja riskienhallinnasta.

Muuramen kunnan päivitetty hallintosääntö on hyväksytty 15.5.2017 ja se on ollut voimassa 5.6.2017 alkaen. Hallintosääntöön on kirjattu kunnan johtamisjärjestelmään (2 §) liittyen, että kunnanhallitus huolehtii kunnan sisäisestä valvonnasta ja riskienhallinnan järjestämisestä. Liikelaitoksessa liikelaitoksen johtaja (21 §) huolehtii sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestämisestä.

Hallintosäännön 86 – 88 §:issä on määritelty tarkemmin kunnanhallituksen, lauta- ja johtokunnan sekä viranhaltijoiden ja esimiesten sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan tehtävät.

Hallintosäännön 86 §:n mukaan kunnanhallitus mm. vastaa kokonaisvaltaisen sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestämisestä sekä hyväksyy sisäistä valvontaa ja riskienhallintaa koskevat ohjeet ja menettelytavat.

Edellisten vuosien tapaan tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan kunnanvaltuuston tulisi päättää sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan perusteista kuntalain edellyttämässä laajuudessa. Asian valmistelu tulisi käynnistää mahdollisimman pian.

Toimintakertomuksen mukaan sisäisen valvonnan ohjeet on hyväksytty 21.8.2006. Tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan sisäisen valvonnan ohjeistus tulisi päivittää ja siihen tulisi kirjata myös riskienhallintaa koskevat vaatimukset.

Tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan tulevissa talousarvioissa ja tilinpäätöksissä lautakuntia tulisi velvoittaa ottamaan kantaa sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan toteutumiseen.

8. Kuntastrategia ja sen toimeenpanon seuranta

Kuntalain (410/2015) 37 §:n mukaan kunnassa on oltava kuntastrategia, jossa valtuusto päättää kunnan toiminnan ja talouden pitkän aikavälin tavoitteista. Kuntalaissa on määritelty seitsemän eri osa-aluetta, jotka kuntastrategiassa tulee ottaa huomioon.

Kuntastrategian tulee perustua arvioon kunnan nykytilanteesta sekä tulevista toimintaympäristön muutoksista ja niiden vaikutuksista kunnan tehtävien toteuttamiseen. Kuntastrategiassa tulee määritellä myös sen toteutumisen arviointi ja seuranta.

Kunnan talousarvio ja –suunnitelma tulee laatia siten, että ne toteuttavat kuntastrategiaa ja edellytykset kunnan tehtävien hoitamiseen turvataan.

Muuramen kunnanvaltuusto hyväksyi elokuussa 2016 uuden kuntastrategian vuosille 2016–2021. Kuntastrategia on nimeltään Mahdollisuuksien Muurame – elinvoiman edelläkävijä. Kuntastrategia jakautuu kahteen keskeiseen painopisteeseen, jotka ovat *elinvoima ja kestävä kasvu* sekä *hyvinvointi ja palvelut*.

Lisäksi kaiken toiminnan pohjaksi on valittu viisi läpileikkaavaa teemaa, jotka näkyvät kunnan kaikessa toiminnassa.

Läpileikkaavat teemat ovat:

- Tasapainoinen talous
- Muuntautumiskykyinen ja kokeileva organisaatio
- Uuden teknologian hyödyntäminen
- Vastuullinen, aktiivinen ja osallistuva kuntalainen sekä
- Liikkuva Muurame -toiminta.

Tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan strategia ei ole vielä kunnolla jalautunut päivittäisiin toimintoihin.

Kuntalain mukaan kuntastrategiassa tulee määritellä myös sen toteutumisen arviointi ja seuranta. Tällä hetkellä ei käy selkeästi ilmi, että miten kuntastrategia arviointineen ja seurantoineen on käytännössä valuttu tulosaluetasolle.

9. Kokonaistalouden arviointi

Kokonaistalouden arviointi on perustunut kuntatalouden keskeisten taloudellisuusmittareiden analyysiin vertailuun valittujen kuntien kesken.

Vertailuun valittiin kuntia, jotka olivat tarkoituksenmukaisimpia monesta eri lähtökohdasta tarkasteltuna. Vertailuun valitut kunnat olivat Laukaa, Kontiolahti, Pirkkala ja Hattula.

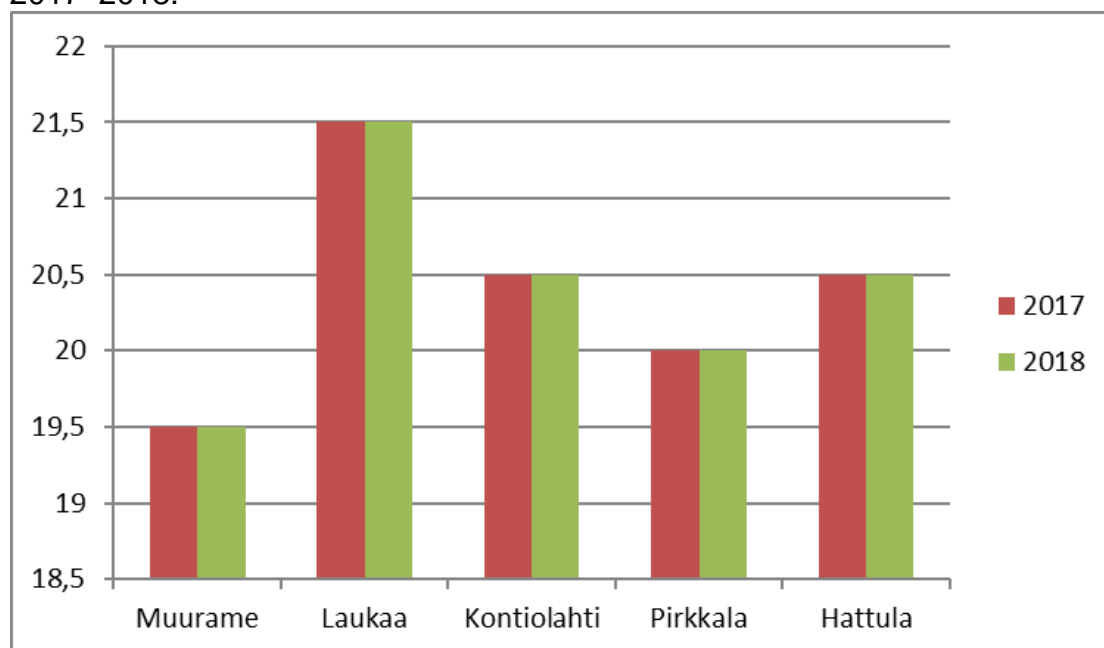
Arviointikertomuksessa tuodaan esiin joitakin keskeisiä tuloslaskelman, taaseen ja rahoituslaskelman tunnuslukuja.

Tunnuslukujen tulkinnassa on käytetty lähteenä julkaisua ”Kunnan ja kuntayhtymän tilinpäätösmalli, Suomen Kuntaliitto 2001”

VEROPROSENTIT 2017–2018 MUURAMESSA JA VERTAILUKUNNISSA

Ennen varsinaisten tunnuslukujen esittämistä todetaan Muuramen ja vertailukuntien tuloveroprosenttien kehitys kahdelta vuodelta (2017–2018).

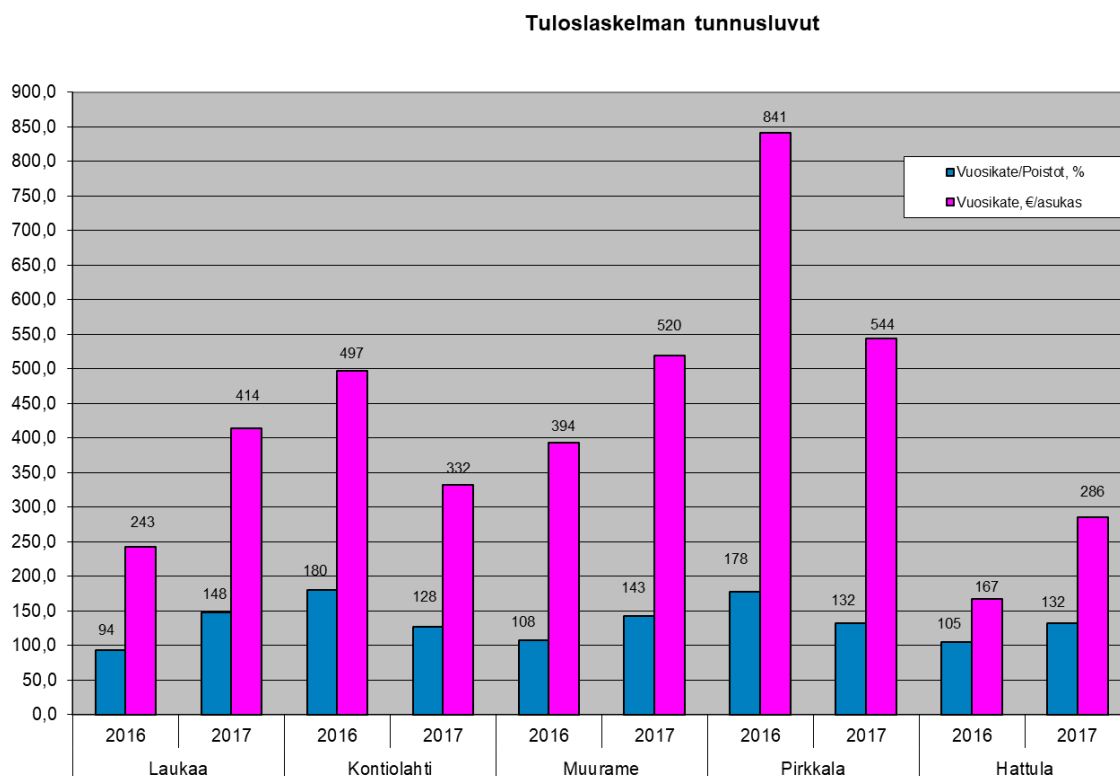
Kaavio 1. Tuloveroprosentit Muuramessa ja vertailukunnissa vuosina 2017–2018.

Kaaviosta voidaan havaita, että Muuramen tuloveroprosentti on alhaisin (19,5) ja pysynyt kumpanakin tarkasteluvuotena samana. Mikään vertailukunnista ei nostanut tuloveroprosenttiaan vuodelle 2018. Laukaan tuloveroprosentti (21,5) on vertailukunnista korkein.

TULOSLASKELMAN TUNNUSLUKUJA:

Kaavio 2. Vuosikate/poistot, % ja vuosikate €/asukas.
Tunnusluvut Muuramesta ja vertailukunnista vuosilta 2016–2017

Vuosikate prosenttia poistoista

= $100 * vuosikate/poistot$

Vuosikate osoittaa tulo-rahoituksen, joka jää käytettäväksi investointeihin, sijoituksiin ja lainan lyhennyksiin. Perusoletus on, että mikäli vuosikate on siitä vähennettävien käyttöomaisuuden poistojen suuruinen, kunnan tulo-rahoitus on riittävä.

Kunnan tulo-rahoituksen oletetaan olevan riittävä, mikäli tunnusluvun arvo on 100 %. Oletusta voidaan kuitenkin pitää pätevänä vain, mikäli poistot vastaavat kunnan keskimääräistä vuotuista investointitasoa. Investoinneilla tarkoitetaan tällöin poistonalaisten investointien omahankintamenoa, joka saadaan vähentämällä hankintamenoa valtionosuudet, liittymismaksut ja muut rahoitusosuudet. Mikäli vuosikate on alijäämäinen, on kunnan tulo-rahoitus heikko.

Vuosikate on parantunut Muuramen kunnassa viime vuosina. Vuonna 2015 vuosikate oli 3,2 milj. euroa, vuonna 2016 3,9 milj. euroa ja vuonna 2017 vuosikate oli 5,2 milj. euroa.

Käyttöomaisuuspoistot olivat vuonna 2015 3,4 milj. euroa, vuonna 2016 3,6 milj. euroa ja vuonna 2017 3,7 milj. euroa.

Tunnusluku koskien vuosikatteen ja poistojen suhdetta parani huomattavasti vuonna 2017 (142,8 %) Muuramen kunnassa verrattuna edelliseen vuoteen: (2016: 108,2; 2015: 93,3 %).

Vertailukunnista Laukaalla (148,2) tunnusluku oli parhaalla tasolla ja Kontiolahtella heikoin eli 127,8 %.

Vuosikate euroa/asukas

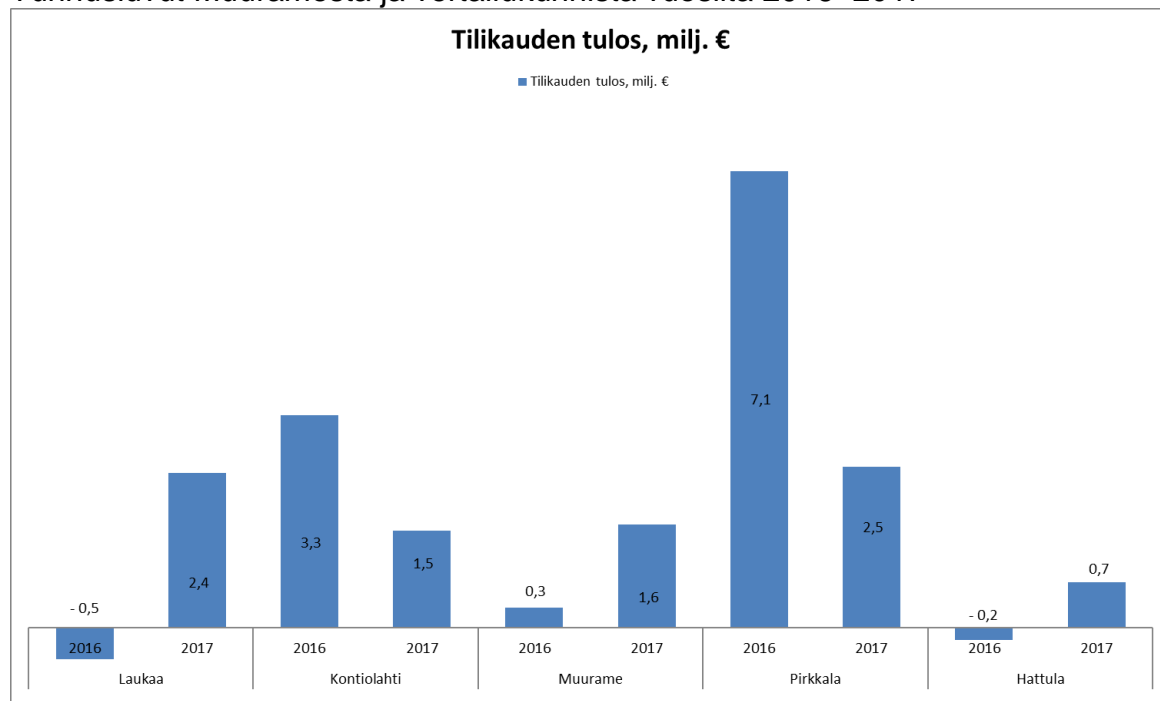
Vuosikate asukasta kohden on yleisesti käytetty tunnusluku tulorahoituksen riittävyyden arvioinnissa. Kuntakohtainen tavoitearvo tunnusluvulle saadaan jakamalla edellä mainittu keskimääräinen vuotuinen investointitaso asukasmäärällä. Keskimääräistä, kaikkia kuntia koskevaa tavoitearvoa ei voida asettaa. Kunnan koko, taajama-aste, tekniset verkostot ja toimintojen organisointi ovat tekijöitä, jotka vaikuttavat vuosikatetavoitteen määrittämiseen kunnassa.

Asukaskohtainen vuosikate oli Muuramessa 520 €/asukas (2016: 394 €/asukas; 2015: 327 €/asukas).

Pirkkalassa tunnusluku oli vertailukunnista paras vuonna 2017 eli 544 euroa, missä on huima pudotus vuoteen 2016 verrattuna 297 euroa asukasta kohden. Heikoin tunnusluku oli Hattulassa, jossa se oli 286 euroa asukasta kohden (2016: 167 €/asukas).

Kaavio 3. Tilikauden tulos, milj. €.

Tunnusluvut Muuramesta ja vertailukunnista vuosilta 2016–2017

Tilikauden tulos

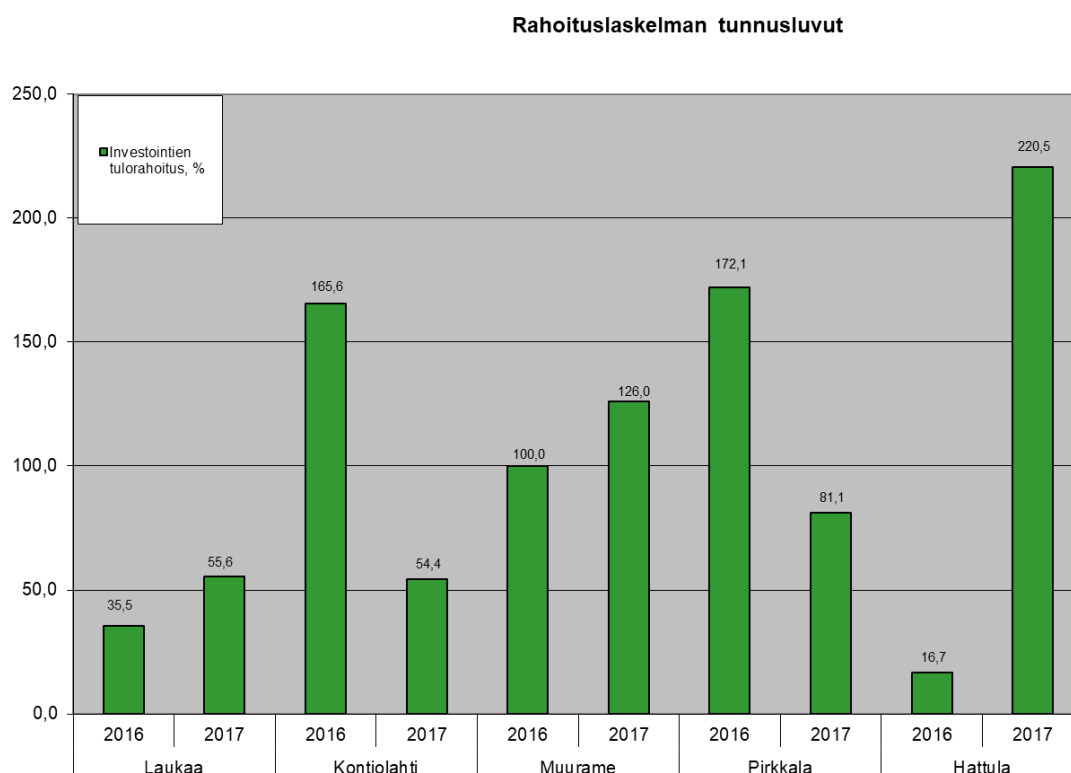
Tilikauden tulos parani Muuramen kunnassa vuonna 2017 edelliseen vuoteen verrattuna, ollen 1,6 milj. euroa (2016: 0,3 milj. euroa; 2015: -0,2 milj. euroa).

Vertailukunnista parhaat tilikauden tulokset tekivät Laukaa (2,4 milj. euroa) ja Pirkkala (2,5 milj. euroa). Kaikki vertailukunnat tekivät plus-merkkisen tilikauden tuloksen.

RAHOITUSLASKELMAN TUNNUSLUKUJA:

Kaavio 4. Investointien tulo-rahoitus, %.

Tunnusluvut Muuramesta ja vertailukunnista vuosilta 2016–2017

Investointien tulo-rahoitus, %

$$= 100 * \text{vuosikate} / \text{investointien omahankintameno}$$

Investointien tulo-rahoitus -tunnusluku kertoo, kuinka paljon investointien omahankintamenoista on rahoitettu tulo-rahoituksella. Tunnusluku vähennettynä sadasta osoittaa prosenttiosuuden, mikä on jäänyt rahoitettavaksi pääomarahoituksella eli käyttömajoituksen myynnillä, lainalla tai kassavarojen määrää vähentämällä.

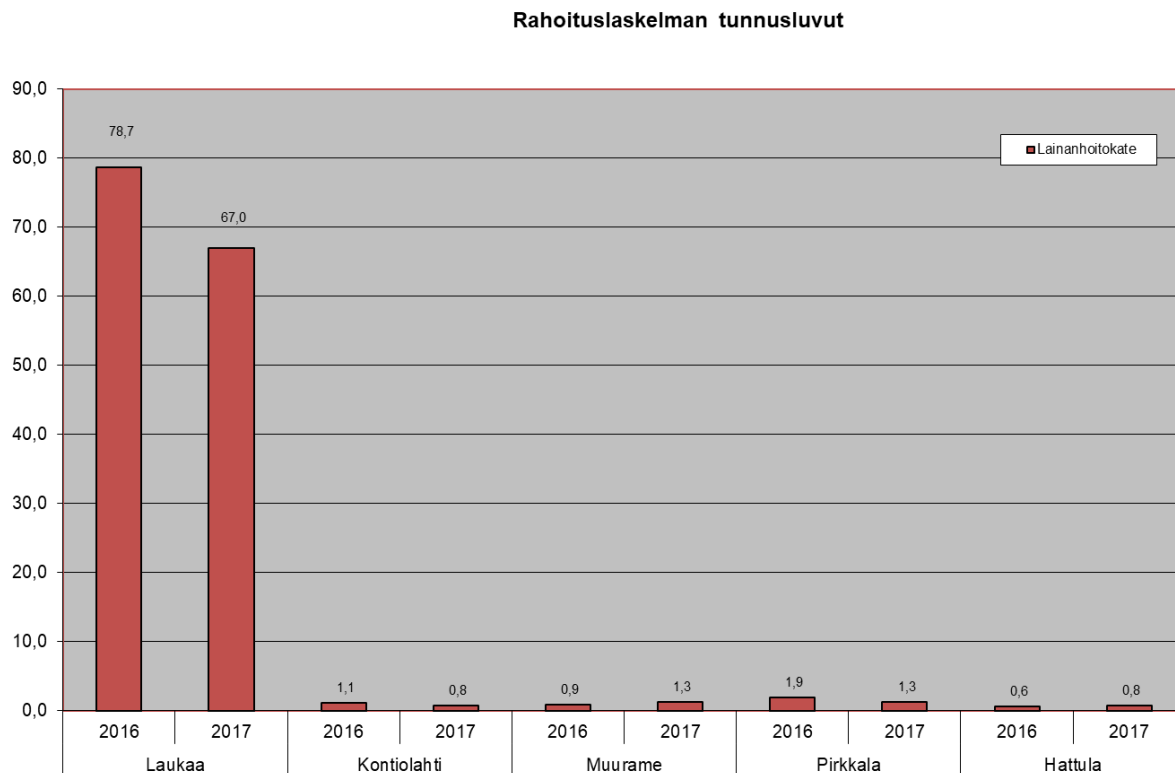
Investointien omahankintamenoilla tarkoitetaan rahoituslaskelman käyttömajoitusinvestointeja, joista on vähennetty rahoituslaskelmaan merkityt rahoitusosuudet.

”Investointien tulo-rahoitus, %” -tunnusluku oli vertailukunnista paras Hattulassa eli 220,5 % (2016: 16,7 %). Muuramessa tunnusluku parani 126,0 %:iin

(2016: 100,0 %). Vertailukunnista heikoin tunnusluku oli Kontiolahdella (54,4 %).

Kaavio 5. Lainanhoitokate.

Tunnusluvut Muuramesta ja vertailukunnista vuosilta 2016–2017

Lainanhoitokate

= $(\text{vuosikate} + \text{korkokulut}) / (\text{korkokulut} + \text{lainanlyhennykset})$

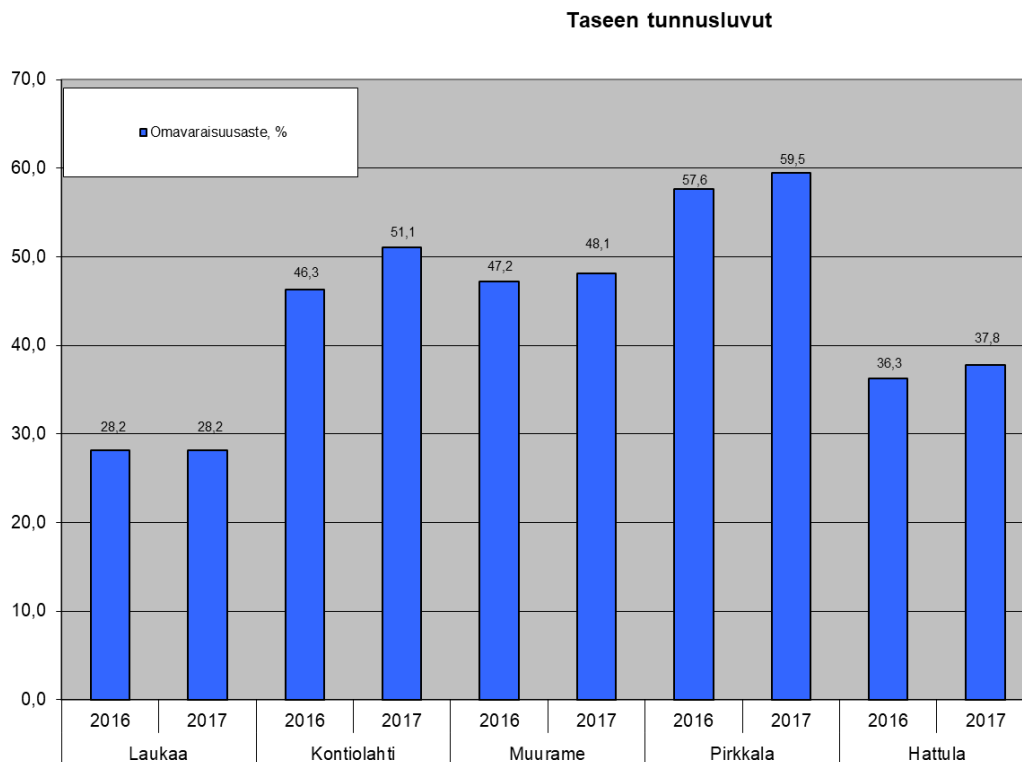
Lainanhoitokate kertoo kunnan tulorahoituksen riittävyyden vieraan pääoman korkojen ja lyhennysten maksuun.

Tulorahoitus riittää lainojen hoitoon, jos tunnusluvun arvo on 1 tai suurempi. Kun tunnusluvun arvo on alle 1, joudutaan vieraan pääoman hoitoon ottamaan lisälainaa, realisoimaan kunnan omaisuutta tai vähentämään kassavaroja.

Tunnusluku on vertailukunnissa pääsääntöisesti 1:n kieppeillä, poikkeuksena Laukaa. Laukaalla tunnusluku putosi vuoden 2016 78,7:stä 67,0:ään. Muiden vertailukuntien paras (Laukaa pois lukien) tunnusluku on Pirkkalassa (1,3). Muuramessa tunnusluku oli sama kuin Pirkkalassa eli 1,3 (2016: 0,9. Hattulassa ja Kontiolahdella olivat heikoimmat tunnusluvut eli kummassakin 0,8.

TASEEN TUNNUSLUKUJA:

Kaavio 6. Omavaraisuusaste. Tunnusluvut Muuramesta ja vertailukunnista vuosilta 2016–2017

Omavaraisuusaste, %

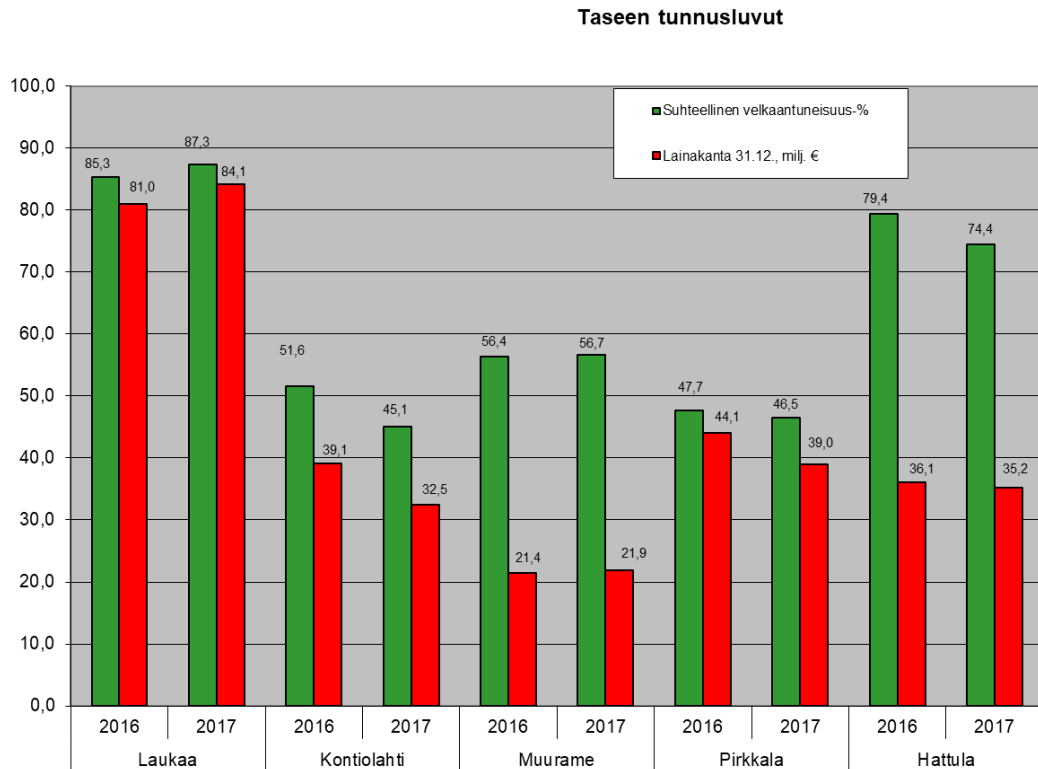
= $100 * (\text{oma pääoma} + \text{poistoero ja vapaaehtoiset varaukset}) / (\text{koko pääoma} - \text{saadut ennakot})$

Omavaraisuusaste mittaa kuntien vakavaraisuusastetta, alijäämän sietokykyä ja kykyä selviytyä sitoumuksista pitkällä aikavälillä. Omavaraisuuden hyvänä tavoitetasona voidaan pitää kuntatalouden keskimääräistä 70 %:n omavaraisuutta. 50 %:n tai sitä pienempi omavaraisuusaste merkitsee kuntataloudessa merkittävää velkarasitetta.

Muuramen kunnan omavaraisuusaste oli vuonna 2017 48,1 % eli oli alle 50 %, jota pidetään siis merkittävänä velkarasitteena. Tunnusluku on kuitenkin parantunut viime vuosina (2016: 47,2 %; 2015: 46,1 %).

Omavaraisuusastetta kuvaava tunnusluku nousi eniten edellisestä vuodesta Kontiolahdella (46,3 %:sta 51,1 %:iin) ja oli paras Pirkkalassa (59,5 %). Tunnusluku oli heikoin Laukaassa (28,2 %).

Kaavio 7. Suhteellinen velkaantuneisuus, % ja lainakanta 31.12., milj. €. Tunnusluvut Muuramesta ja vertailukunnista vuosilta 2016–2017

Suhteellinen velkaantuneisuus, %

$$= 100 * (\text{vieras pääoma} - \text{saadut ennakot}) / \text{käyttötulot}$$

Tunnusluku kertoo, kuinka paljon kunnan käyttötuloista tarvittaisiin vieraan pääoman takaisinmaksuun. Käyttötulot muodostuvat tilikauden toimintatuotoista, verotuloista ja käyttötalouden valtionosuuksista.

Mitä pienempi velkaantuneisuuden tunnusluvun arvo on, sitä paremmat mahdollisuudet kunnalla on selviytyä velan takaisinmaksusta tulorahoituksella. Suhteellinen velkaantuneisuus on koko kuntasektorilla keskimäärin noin 30 %.

Muuramessa suhteellisen velkaantuneisuuden määrä kohosi hiukan, ollen 56,7 % (2016: 56,4 %).

Vertailukuntien paras tunnusluku arviointivuonna 2017 oli Pirkkalassa (46,5 %). Kehnoimman tunnusluvun omaa edelleen Laukaa (2017: 87,3 %; 2016: 85,3 %).

Lainakanta 31.12.

= Vieras pääoma – (saadut ennakot + ostovelat + siirtovelat + muut velat)

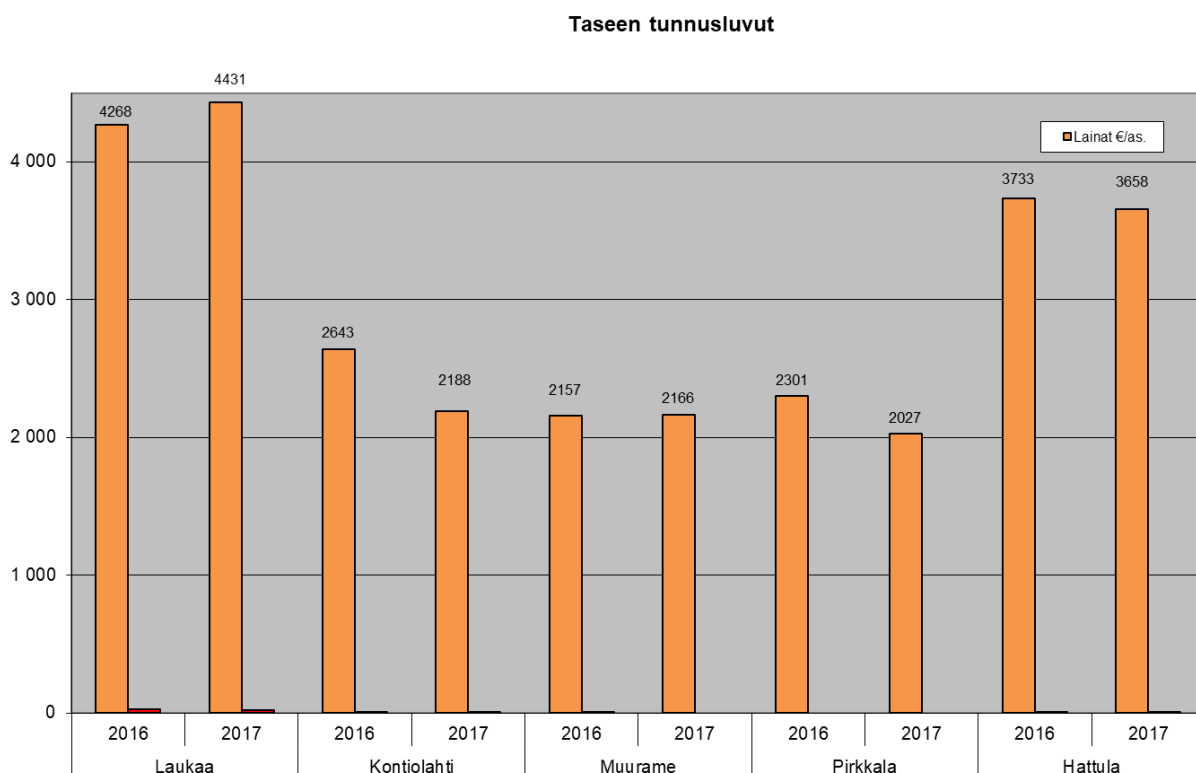
Kunnan lainakannalla tarkoitetaan korollista vierasta pääomaa.

Lainakanta kasvoi, Muuramen lisäksi, Laukaalla. Kontiolahti, Pirkkala ja Hattula pystyivät pienentämään lainakantaansa.

Muuramessa lainakanta on vertailukunnista selkeästi pienin eli 21,9 milj. euroa (2016: 21,4 milj. euroa). Suurin lainakanta on Laukaalla (2017: 84,1 milj. euroa).

Kaavio 8. Lainat, €/asukas.

Tunnusluvut Muuramesta ja vertailukunnista vuosilta 2016–2017

Lainat, euroa/asukas

Asukaskohtainen lainamäärä lasketaan jakamalla edellä mainittu lainakanta tilinpäätösvuoden päättämispäivän mukaisella kunnan asukasmäärällä.

Asukaskohtainen lainamäärä nousi Muuramessa jonkun verran, mutta pysyi alle 2 200 euron asukasta kohden (2017: 2 166; 2016: 2 157 €/asukas), mikä oli vertailukunnista toiseksi paras. Pirkkala kiri edelliseen vuoteen verrattuna Muuramen ohi ja siellä on lainaa asukasta kohden 2 027 euroa (2016: 2 301 €/asukas).

Laukaalla (2017: 4 431 €/asukas; 2016: 4 268 €/asukas) tunnusluku jatkaa kasvuaan.

10. Tarkastuslautakunnan esitys kunnanvaltuustolle

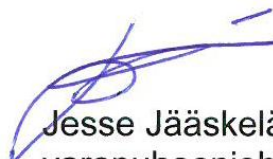
Tarkastuslautakunta jättää arviointikertomuksen vuodelta 2017 kunnanvaltuuston käsiteltäväksi ja esittää, että kunnanvaltuusto pyytää seuraavista arviointikertomuksessa esitetyistä havainnoista kunnanhallituksen selvitykset niin, että ne voidaan käsitellä vuoden 2018 syyskauden valtuuston kokouksissa:

- 1) Millä keinoin Muuramen kunnassa voidaan lisätä strategian mukaista toimintaa toimialoilla, joka edistää pitkällä aikavälillä kuntalaisten hyvinvointia ja menestymistä?
- 2) Kuntalaisten asiakaskyselyissä saadaan selville näkemyksiä kunnasta ja kunnan palveluista. Miten Muuramen kunta voisi lisätä kuntalaisten osallisuutta ja osallistumismahdollisuuksia asiakas- ja kuntalaiskyselyihin?
- 3) Erikoissairaanhoidon kustannusten jatkuva ylittyminen suhteessa vuosittaiseen talousarvioon.
- 4) Millä toimenpiteillä varmistetaan se, että konserniyhtiöiden tavoitteiden ase-tanta talousarviossa ja tavoitteiden toteutumisen esittäminen tilinpäätöksessä on konserniohjeen mukaista ja sen lisäksi johdonmukaista, loogista, täydellistä ja laadukasta?

Muuramessa 18.5.2018

Marianne Lukkarila
puheenjohtaja

Jesse Jääskeläinen
varapuheenjohtaja

Pentti Haukimäki
jäsen

Anssi Lilja
jäsen

Karita Salopino
jäsen